

14-17 Ekim 2015 tarihlerinde gerekleŒen zel Hukuk ve Ceza Hukuku ile İdari UyuŒmazlıklar erevesinde Alternatif UyuŒmazlık özüm Yöntemleri Sempozyumu

Yargıtay Birinci Başkanı Sayın İsmail RüŒtü CİRİT'in KonuŒması

Öncelikle, zel Hukuk ve Ceza Hukuku İle İdari UyuŒmazlıklar erevesinde “**Alternatif UyuŒmazlık özüm Yöntemleri Sempozyumu**” dolayısıyla sizlerle bir arada olmaktan onur ve memnuniyet duyduğumu ifade etmek istiyorum. Yurt dıŒından gelen konuklarımıza, saygıdeğer katılımcılara, hâkim ve savcı meslektaŒlarıma, kıymetli avukatlara, çok değerli akademisyenlere ve basın mensuplarına saygılarımı sunuyorum.

Bu sempozyumun düzenlenmesi sırasında gösterdikleri yakın iŒbirliđi ve anlayıŒın bundan sonra da devamı dileğiyle DanıŒtay Başkanı Sayın Zerrin Güngör'e, Adalet Bakanı Sayın Kenan İpek'e, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliđi Başkanı Sayın Rifat Hisarcıkloğlu'na ve paydaŒ kurum yetkililerine çok teŒekkür ediyorum.

Demokrasi ve Sivil Toplum

Demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı gibi evrensel ilkelerin ađdaŒ standartlara uygun Œekilde uygulanması ve ağır iŒ yükü baŒta olmak üzere yargının sorunlarının çözülmesi için hepimize önemli görevler düŒmektedir. Adalet sisteminin daha iyi iŒlemesi ve adli kalitenin artırılması için alınması gereken mesafenin farkında olmalıyız. Yıllardan beri süregelen ve her platformda dile getirdiğimiz bu sorunların çözümünde arzulanan ölçüde ilerleme sağlanamamasının nedenlerini araŒtırıp, daha baŒarılı yöntemler bulmalıyız.

Sosyal yaŒam sürekli bir değerişim ve yenilenme içindedir. Toplumsal değerişim ve yenilenmenin doğru bir Œekilde takip edilmemesi, insanların hukuki güvenliklerini sağlamakla görevli olan hukuk sisteminin iŒlevini zayıflatır ve toplumun gerilemesine, refah ve mutluluğunun azalmasına neden olur. Sorunlarımızı ancak ve ancak doğru birvizyon, iyi bir planlama ve baŒarılı uygulamalarla çözebiliriz.

Yargıtay, DanıŒtay, Adalet Bakanlığı ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliđi ile birlikte, adalet sistemimizin çok önemli bir sorununu tartıŒmak ve çözüm arayıŒlarında bulunmak amacıyla bir araya gelmemiz, sorun çözme kapasitemizin güçlendirilmesi bakımından önemli bir dönüm noktasıdır. Bu alıŒmayı karakterize eden asıl unsur, bir sorunun bütün taraflarının ve özellikle sivil toplumun katılımının sağlanmış olmasıdır. Toplumun bilgi edinme hakkına saygı gösterilmesi ve sorunların Œeffaf bir

şekilde tartışılıp, genel bir uzlaşa içinde çözümler üretilmesinin adalete olan güveni artıracak şüphesizdir. Anayasanın 9'uncu maddesine göre, "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır." Yargı yetkisinin asıl sahibi Türk Milleti olup, bu yetki Türk Milleti adına doğrudan doğruya bağımsız mahkemelerce kullanıldığına göre, sivil toplumun deneyimlerine ve gözlemlerine dayalı haklı beklentilerinin ve eleştirilerinin adalet aktörleri tarafından dikkate alınması gerekir. Yargıtay açısından, adalet sistemine ilişkin çalışmalara sivil toplumun dahil edilmesi, basit bir yöntem farklılığı olmayıp, yargı sistemine yönelik sorunların çözümünde köklü bir anlayış değişikliğini ifade etmektedir. Devlet ve toplum olarak sorunlarımızı çözebilmemiz için insan sevgisi ve hoşgörüyeye dayalı tarihsel mirasımız üzerinde demokratik değerleri yükseltmemiz ve uzlaşa kültürümüzü sivil toplumu da göz ardı etmeden geliştirmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Yeni Yargıtay Kanunu

Tarihsel ve kurumsal olarak yüksek mahkemelerin, hukukun tüm ülkede eşit şekilde uygulanmasını sağlamak ve hukuki denetim yapmak üzere iki temel işlevi vardır. İstinaf mahkemelerinin hukuki denetim de yaptığı dikkate alındığında, en üst derecedeki yüksek mahkemeleri karakterize eden asıl unsur, hukuki denetim yapmanın ötesinde, "hukukun ülkede eşit şekilde uygulanmasını sağlamaktır". Kararların bir yüksek mahkeme tarafından hukuka uygunluğunun denetlenmesi; mahkemeler tarafından verilen kararların doğru ve eşit şekilde tüm yurt düzeyinde uygulanması suretiyle hukuki güvenlik ve sosyal barışın sağlanmasına ve korunmasına hizmet ettiği ölçüde bir anlam ve değer ifade eder. Aksi hâlde; eşitlik ilkesine aykırılıklar nedeniyle adalet duygusu sarsılır, mahkemelere duyulan güven azalır, uyuşmazlıklar artar, sosyal barış ve hukuk düzeni bozulur, adalet idesinden uzaklaşılır. Adalet, eşitlik, özgürlük, hukuki güvenlik ve toplumsal barış, ancak bu temel düşünce üzerine yapılandırılan bir hukuk sistemi ile sağlanabilir. Alman filozof ve hukukçu Güstav Radbruch'un veciz şekilde ifade ettiği gibi, "Adalet hukukun ikinci büyük ödevidir, fakat birincisi, hukuk güvenliğidir, barıştır."

Yargıtay'ın ilk kuruluş şekliyle Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin ve Fransız İhtilalinden sonra kurulan Fransız Yüksek Mahkemesinin, temyiz edilmemiş veya temyiz süresi geçmiş bazı kararları dahi hukuka uygunluk bakımından incelemekle de görevlendirilmiş olması, yüksek mahkemelere duyulan en önemli ihtiyacın, "hukukun ülkede eşit şekilde uygulanması" olduğunu göstermektedir. Bu tarihsel miras; hukuk adalet sistemimizde "kanun yararına temyiz", ceza adalet sistemimizde ise "kanun yararına bozma" olarak varlığını halen sürdürmektedir. Ayrıca Türk hukukuna özgü olan içtihadı birleştirme müessesesinin de aynı amaca hizmet etmek amacıyla ihdas edildiği şüphesizdir.

2011 yılında Yargıtay üyesi sayısının 250'den 387'e ve daire sayısının 38'e; 2014 yılında üye sayısının 516'ya ve daire sayısının 46'ya yükselmesi nedeniyle Yargıtay'ın yeniden yapılandırılması gündeme gelmiştir. Yargıtay, üç hukuk dairesi ve üç ceza dairesi sistemine göre kurulmuş, sonraki kanun değişiklikleri ile daire ve üye sayısı artmasına rağmen, yapısında ve işleyişinde köklü bir yenilik yapılmamıştır. En fazla 50 üye ve 8 daireye göre işleyebilecek bir kurgusu olan şu anki Yargıtay Kanunu, 46 daire ve 516 üyeli bir sistemin ihtiyacını karşılayamaz duruma gelmiştir.

İçtihat tutarlılığının sağlanması, dairelerin işbölümü ve görev tanımları, temyiz incelemesinin kapsamı, içtihadı birleştirme karar verme, genel kurullarda yaşanan sayı artışlarının müzakereleri zorlaştırması, idari altyapı gibi pek çok konunun yeniden düzenlenmesi bir zorunluluktur. Kısaca özetlediğim şekilde, Yargıtay'ın tarihsel ve kurumsal görevini gereği gibi yerine getirmesini sağlamaya yönelik olarak, halen çalışmaları devam eden yeni Yargıtay Kanunu'nun kamuoyunda ve bilimsel çevrelerde düzenlenecek toplantılarda yeteri kadar tartışıldıktan sonra yapılabilecek olası değişiklik veya düzeltmelerin ardından önümüzdeki yasama yılında kanunlaşacağını ümit ediyorum.

Bölge Adliye Mahkemeleri

Bir an önce faaliyete geçmesi gereken bölge adliye mahkemelerinin çalışma takviminin henüz kesinleşmemesinin yarattığı belirsizlikler, Yargıtay'ın karar alma ve sorun çözme mekanizmalarını olumsuz etkilemektedir. Çağdaş hukuk sistemleri arasında bölge adliye (istinaf) mahkemesi olmayan tek ülke Türkiye'dir. Ülkemizdeki iki dereceli yargı sisteminde Yargıtay, içtihat mahkemesi niteliğinden gittikçe uzaklaşmakta ve Anayasa'nın kendisine yüklediği görev ve sorumluluğu arzu edildiği ölçüde gerçekleştirmekte bu nedenle zorlanmaktadır.

Bölge Adliye Mahkemeleri 2004 yılında çıkarılan yasayla kurulmuş ancak aradan 11 yıl geçmesine rağmen bir türlü faaliyete geçirilememiştir. Usul yasalarımızın üçte biri bölge adliye mahkemelerine ilişkin olup, bugüne kadar uygulanamamıştır. Bölge adliye mahkemelerinin faaliyete geçmesi Yargıtay'ı iş yükü bakımından rahatlatacak ve içtihat mahkemesi özelliğinin pekişmesine önemli katkı sağlayacaktır.

Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin Önemi

Adli ve idari uyuşmazlıklar ile diğer yargı mercilerindeki dava sayıları dikkate alındığında, Ülkemizde neredeyse her üç kişiden birinin davası vardır. Her konunun mahkemeye ve hatta yüksek mahkemelere taşınabildiği bir adalet sisteminin arzu

edilen düzeyde iyi sonuçlar vermesi oldukça güçtür. Bu nedenle,gerçek anlamda bir yargı reformu için yargıya ilişkin tüm kurumların bütünsel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekir.

Ülkemiz açısından geliştirilmesine ihtiyaç duyulan konuların başında alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri gelmektedir. Karşılaştırmalı hukukta, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin etkin bir şekilde kullanılması suretiyle ceza ve hukuk davalarına konu olabilecek ihtilafların giderilmesi yönünde bir eğilim bulunmaktadır. Avrupa’da yapılan araştırmalara göre, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile uyuşmazlıkların giderilmesi, mahkeme ile kıyaslandığında daha ekonomik, çabuk ve tatmin edicidir. Ülkemizde de bunu başarabileceğimizi düşünüyorum. Her yıl 1.000.000 dosyanın Yargıtay’a geldiği bir sistemde adaletin sağlıklı işlenmesinin çok zor olduğunu ve bu iş yükünün de hâkim ve savcı sayısını artırarak ya da yeni adliyeler veya Yargıtay’a daireler kurularak halledilemeyeceğini çok iyi anlamamız gerekmektedir.

Dünyadaki iyi uygulama örneklerini dikkate alarak, şeffaflık ve genel bir uzlaşma içinde kendi kültürümüze, geleneklerimize ve ihtiyaçlarımıza göre alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerini geliştirmemiz gerekmektedir.

Bilindiği üzere, dünyada alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri konusunda oldukça farklı modeller bulunmaktadır. Bu modeller incelenirken; mutlaka o ülkenin hukuk sisteminin, kültürünün ve geleneklerinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini burada vurgulamak istiyorum.

2014 yılında ceza mahkemelerinden verilen kararların;

- **%37,1’i** (1.455.983’ü) (hürriyeti bağlayıcı ceza, adli para cezası, erteleme, güvenlik tedbirleri ve diğer mahkumiyet şekilleri olarak) **mahkumiyetle sonuçlanmaktadır.**
- **%20,5’i** (806.649) hakkında **beraat kararı verilmektedir.**

Mahkumiyet oranı ile kıyaslandığında, bu kadar yüksek bir beraat kararı oranı “*lekelenmeme hakkı*” bakımından Türkiye için sorunlu bir alandır.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin geliştirilmesi, “*masumiyet karinesi*” ve “*lekelenmeme hakkı*” ihlallerine ilişkin risklerin kontrol edilmesi bakımından da önem taşımaktadır.

Adli Kalite Düşüklüğü

Son yıllarda, Ülkemizdeki en önemli sorunlardan bir tanesi de iyi hukukçu yetiştirmekte yaşadığımız güçlüklerdir. İyi bir hukuk sistemi için iyi hukukçulara

ihtiyacımız var. İyi hukukçu ise ancak doğru yapılandırılmış bir eğitim sistemi üzerine kurgulanan hukuk eğitimi ile sağlanabilir.

Yargı kararlarının kaliteli olması ve bütçe kaynaklarının doğru kullanılması, yargının hesap verebilirliği ve saydamlığı ile doğrudan bağlantılı olup, yargıya güvenin sağlanması bakımından da önem taşımaktadır. Adli kalite; isabetli kararlar, düşük temyiz oranları, zamanında verilen kararlar (makul sürede yargılama), düşük sayıda teknik hukuki hata ve adil yargılanma ilkelerinin uygulanması olarak ifade edilmektedir.

2014 yılı için hukuk dairelerindeki onama oranları %38, ceza dairelerindeki onama oranları ise %42'dir. Bu oranların dışında kalan başta bozma kararları olmak üzere diğer kararların çok olması; yanlış kararlar, hatalı işlemler, iş süreçlerindeki kopukluklar ile takip ve denetim sistemindeki yetersizlikler gibi yerel mahkemelerden kaynaklanan sorunların çığ gibi büyüüp Yargıtay'a taşındığını göstermektedir. Bu şekilde devam ettiğimiz sürece Yargıtay'daki iş yükünün azalması mümkün olmayacaktır. Ortalama yargılama süresini artıran, vatandaşın adalete zamanında erişimini engelleyen bu sorunun yargıya olan güveni de zayıflattığı açıktır. Dolayısıyla, hukuk eğitimi ve kalite yönetimi gibi zorlu alanları görmezlikten gelerek adalet sistemindeki sorunları halledemeyeceğimizi çok iyi anlamamız gerekir. İleride bu tür yapısal sorunlar üzerinde daha çok yoğunlaşacağımızı düşünüyorum.

Adalet ve yargının yapısı ve işleyişi, Ülke ekonomisinin etkinliğini de doğrudan etkilemektedir. Bu husus, 10'uncu 5 Yıllık Kalkınma Planının (2014-2018) 188'inci paragrafında: *"İyi işleyen etkin bir adalet sistemi ekonomide öngörülebilirliğin artması ve yatırım ortamının daha uygun bir hale gelmesi bakımından son derece önemlidir."* ifadesi ile vurgulanmıştır. Adalet sistemi, Ülke ekonomisi de dâhil olmak üzere toplumun her kesimini doğrudan ilgilendirmektedir. Bu nedenle, yargı sistemine ilişkin sorunlar, toplumun her kesiminin meşru ilgi alanı içindedir. Tüm adalet aktörlerinin ve karar vericilerin bu gerçeğin farkında olması gerektiğini düşünüyorum.

Adli kalitenin yükseltilmesi için hâkim ve Cumhuriyet savcılarının kararlarına yönelik bir *"değerlendirme sisteme"* ihtiyaç bulunmaktadır. Bu değerlendirme sistemi, Ülkemizin kültürü ve geçmiş deneyimler dikkate alındığında resmi olmalı, birincil mevzuatta konu hâkim ve Cumhuriyet savcılarına yeterli güvence sağlayacak, bağımsız karar verme özgürlüğünü koruyacak ve hukukun gelişmesine engel olmayacak şekilde ayrıntılı düzenlenmeli, diğer konular ise ikincil mevzuatta detaylandırılmalıdır.

Büyük bir özveri ve çaba ile gerçekleştirilen bu sempozyumda sunulan tebliğlerin ve komisyon çalışmalarının adalet sistemindeki ağır iş yükü sorunu başta olmak üzere, konuşmamda belirttiğim diğer sorunların çözümüne de çok değerli katkılar yapacağına inanıyorum. Kongre'nin başarılı ve verimli geçmesi dileğiyle yabancı konuklarımıza, akademisyenlerimize ve meslektaşlarımıza katılımlarından ve katkılarından dolayı tekrar teşekkür eder, saygılarımı sunarım.